

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

**Administration according to Good Governances Practices in Local Administrative
Organizations: Case studies Songkhla Municipality**

พระครูธีรสุตคุณ^{1*}, นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว², พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์³, ศรีญลักษณ์ เทพวารินทร์⁴
และจิตกรี บุญโชติ⁵

Phrakhru Theerasuttakun¹, Niwat Sawatkaew², Pornchai Likitthumrod³, Sarunluck Thepwarin⁴,
Jitkree Boonchot⁵

¹นักศึกษาระดับปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ²ดร. , อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ³รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา ⁴ดร. , อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ⁵อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Abstract

The objectives of this research; 1) Study the level of administration according to Good Governances Practices in Local Administrative Organizations: Case studies: Songkhla Municipality 2) Compare administration according to Good Governances Practices in Songkhla Municipality. Respondents opinions in Songkhla Municipality were categorized by variables of gender, age, education, and occupation. The group sample in this research was 450 citizens, who reside in the Songkhla Municipality, based on the sample group table of Krejcie and Moegan. The research was derived from a questionnaire divided into 3 sections; Section 1: Questions regarding general information about the respondents. Section 2: The opinion in the Administration according to Good Governances Practices in Local Administrative Organization: case study: Songkhla Municipality, was questions with the answers being graded between 1 to 5. Section 3, there was open-ended questions for the respondent, allowing suggestions for the working process of the municipality according to Good Governances Practice Principles. The relevance of all items in the questionnaire was 0.9759, which was analyzed by a computing program for social research. Statistics used to analyze

the data were percentage, mathematical mean, standard deviation and inferential statistics for testing the hypotheses categorized with the characteristics of variables: t-test, F-test, One – way ANOVA and testing the pair difference with Scheffe’s method. The results of the research were as follow:

Most respondents were female 65.3 percent; 29.3 percent were aged between 20 to 30 years old, 46.2 percent were undergraduates, 25.8 percent were employees. The research found that the respondents opinion about the administration regarding Good Governances Practice overall averaged a level of $\bar{X} = 3.21$. When it was critiqued in each section, it found that the following were the average levels. Legitimacy and voice $\bar{X} = 3.31$, Equitable and inclusive $\bar{X} = 3.26$, Participatory $\bar{X} = 3.20$, Responsive $\bar{X} = 3.19$, Effective and efficient $\bar{X} = 3.14$, and Transparent $\bar{X} = 3.11$. The results of comparing the sample respondents’ opinion of the administration, categorized with the respondents personal factors whose response by gender, age, educational background and occupations, showed the overall opinion and each aspect opinion towards the administration was different by a significant level of 0.05. It can be concluded that the statistical results accepted the hypotheses of the study.

Key words: Administration, Good Governances, Local Organizations

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาจำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา จำนวน 450 คน ซึ่งใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครสซี และมอร์แกน (Krejcie & Moegan, 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและค่ามาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอแนะในการดำเนินงานของเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9759 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย \bar{X} (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) และสถิติเชิงอ้างอิงที่ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยจำแนกตามลักษณะของตัวแปร โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t – test) การทดสอบค่าเอฟ (F – test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.3 มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.3 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.2 มีอาชีพเป็นลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 25.8 และพบว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็น

เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=3.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า และด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=3.31$) ($\bar{X}=3.26$) ($\bar{X}=3.20$) ($\bar{X}=3.19$) ($\bar{X}=3.14$) ($\bar{X}=3.11$) ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลาโดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การบริหารงาน, หลักธรรมาภิบาล, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

ปัจจุบันแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายมากขึ้น จากการศึกษาแนวคิดขององค์การหน่วยงาน นักบริหาร นักวิชาการ และนักเศรษฐศาสตร์ทั่วไป สรุปได้ว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการขั้นพื้นฐานและยุทธศาสตร์ที่สังคมโลกต้องการให้เกิดขึ้นและนำมาใช้เพื่อ ลด บรรเทา และแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการถือราษฎร์บังหลวง ช่วยสร้างคุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรม และจริยธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้มีความเป็นธรรมในสังคม มีความโปร่งใส ได้รับการยอมรับและเชื่อถือ มีประสิทธิภาพ และคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้น มีการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ มีความมั่นคงปลอดภัย ทุกภาคของสังคมอยู่รวมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิต ที่ดี สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ ในการปฏิรูปการเมืองโดยได้วางรากฐานแนวคิด นี้ ไว้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หลายประเด็น เช่น ความโปร่งใส การตรวจสอบ ความมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการกระจายอำนาจ ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 3 มาตรา 78 ตามความใน (4) พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรม ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ (5) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (6) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ ตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม ก็เป็นการกล่าวถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเช่นกัน ปัจจุบันหลักธรรมาภิบาลได้กลายเป็นมาตรฐานสากลที่องค์การและหน่วยงานทั่วไปต้องการให้เกิดขึ้น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่ทั้งองค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย มีข้อสรุปร่วมกันว่าเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่ง ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่ม

ต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมือง และ สังคม ที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน (สวัสดิ์ ท้าวคาคือ 2555: 4 อ้างอิงจาก ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา 2545:2) นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 รัฐบาลได้กำหนดให้ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นยุทธศาสตร์ 1 ใน 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ใช้ ในการพัฒนาประเทศ และถือว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ที่ สุดที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่น ไปสู่เป้าหมาย โดยกำหนดให้ สร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม (สวัสดิ์ ท้าวคาคือ 2555: 4 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544 : 18)

สถานการณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 281 ถึง 290 ได้ บัญญัติไว้ว่า รัฐจะต้องให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตาม เจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำ บริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ในการบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการกำหนดนโยบายด้านการปกครอง ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการเงินการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รัฐเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมายเท่านั้น

เทศบาลนครสงขลา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ให้บริการประชาชนด้านต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างใกล้ชิด การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งพบว่าจากสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) และ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครสงขลา ปี 2552 – 2556 ยังไม่เป็นที่น่าพอใจตามที่ควรมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ซึ่งแสดงผลผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น เทศบาลนครสงขลา ดังตาราง 1

ตาราง 1 สถิติข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น เทศบาลนครสงขลา ปี 2552 - 2556

รายการ	เลือกตั้งซ่อม ส.ท. (21 มี.ค. 52)	เลือกตั้งซ่อม ส.ท. (1 พ.ย. 52)	เลือกตั้ง นายกเทศมนตรี (1 พ.ย. 52)	เลือกตั้ง ส.ท. (22 เม.ย. 55)	เลือกตั้ง นายกเทศมนตรี (6 ม.ค. 56)
ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	13,093	36,300	49,278	48,030	48,460
ผู้มาใช้สิทธิ	4,131	23,553	30,949	21,345	30,482
คิดเป็น ร้อยละ	31.55	64.88	62.08	44.44	62.9
บัตรเสียร้อยละ	2.42	4.95	5.43	4.07	3.19
หน่วยเลือกตั้ง	21	69	92	93	94

ที่มา: สำนักงานปลัดเทศบาล เทศบาลนครสงขลา

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาจึงเป็นประเด็นหลักอย่างต่อเนื่องที่ควรได้รับการแก้ไขและพัฒนา อีกทั้งยังมีการร้องเรียนกล่าวหาและไม่มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งหลักธรรมาภิบาลมาเป็นหลักในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะที่เทศบาลนครนำมาใช้และปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบร่วมกัน อันเป็นการสร้างกลไกตรวจสอบถ่วงดุลการบริหารงานของเทศบาลเพื่อให้เกิดมีประสิทธิภาพและเกิดความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาล และเป็น การลดการทุจริต ทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับในการบริหารงานของเทศบาล นอกจากนี้ยังทำให้รัฐบาลเกิดความไว้วางใจ พร้อมสนับสนุนเงินอุดหนุน และการกระจายอำนาจมากขึ้น เพื่อให้เทศบาลได้พัฒนาท้องถิ่นได้เต็มศักยภาพยิ่งขึ้น เทศบาลนครสงขลาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรหนึ่ง ที่ได้ดำเนินการบริหารงานในส่วนนโยบายสาธารณะ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการทำงานและการบริหารงานเพราะเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีการกิจกรรมรับผิดชอบมาก และมีงบประมาณใช้จ่ายในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการดำเนินงานจึงจำเป็นต้องการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส สามารถให้ประชาชนตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน และ ยังต้องรับผิดชอบต่อตรวจสอบของหน่วยงานอื่นๆ เช่น การตรวจสอบจากหน่วยงานตรวจสอบภายในของเทศบาลเอง การตรวจสอบจากจังหวัด การตรวจสอบจากสำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา : เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำไปเผยแพร่ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจนำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาหาทางเสริมสร้างการบริหารงานให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในเทศบาลนครสงขลาเพิ่มมากขึ้น อันจะทำให้เกิดระบบบริหารจัดการที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล กับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งจำแนกตาม เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ เทศบาลนครสงขลาอยู่ที่ระดับมาก
2. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา แตกต่างกัน

ประเภทการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประเภทเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ซึ่งได้กำหนดตัวแปรอิสระ คือ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่วนตัวแปรตาม คือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เชื่อถือได้ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา จำนวนทั้งสิ้น 68,725 คน (ที่มา: ท้องถิ่นเทศบาลนครสงขลา ธันวาคม 2555)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา อ้างอิงจาก สราวุธ กันหลง. (2556) ใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครสซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 450 คน และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) มีรายละเอียดปรากฏตาราง ดังนี้

ตาราง 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร	จำนวนกลุ่มประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา	68,725	450

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นการเลือกตอบเกี่ยวกับ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีทั้งหมด 23 ข้อ ตามขอบข่ายหลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน

แบบสอบถามเป็นคำถามแบบประมาณค่า ของลิเคิร์ต ตามทัศนคติที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา ตามขอบข่ายหลักธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ ว่าอยู่ในระดับใด โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอแนะในการดำเนินงานของเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล

วิธีสร้างเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ ตำรา วารสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ตและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ที่มีความรู้ความสามารถเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และผู้ชำนาญด้านการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในแบบสอบถามที่สอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นจริง และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบประมาณค่าของลิเคิร์ตจากคำอธิบายของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 : 98-103) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
3. กำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ข้อประกอบ 6 องค์ประกอบ
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในการใช้คำ การใช้ภาษา และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น
5. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 ถึง 1.00
6. นำแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา จำนวน 30 ท่าน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202 -204) อ้างอิงจาก สมคิด มวางศ์. (2554: 45) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9759

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขความสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป จากแบบสอบถามที่รับคืนมา มาคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย \bar{X} (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาความมีนัยสำคัญจากการทดสอบค่าที (t- test) และค่าเอฟ (F – test)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- หาค่าร้อยละ (Percentage) จากแบบสอบถามตอนที่ 1
- หาค่าเฉลี่ย \bar{X} (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) เป็นรายด้านและรายข้อ เพื่อหาระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา จากแบบสอบถามตอนที่ 2
- ทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลนครสงขลา ที่มีเพศต่างกัน โดยการทดสอบค่าที (t – test) สำหรับช่วงอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันโดยใช้สถิติในการพิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบเอฟ (F – test) จากแบบสอบถามตอนที่ 2
- จัดลำดับความถี่ของข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามตอนที่ 3

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 20 – 30 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นลูกจ้างตามลำดับ
2. ผลการศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ (\bar{X} =3.21) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ (\bar{X} =3.31) รองลงมาคือด้านหลักคุณธรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ (\bar{X} =3.26) และด้านหลักการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ (\bar{X} =3.20) ซึ่งปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็นรายข้อตามลำดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

2.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีการรณรงค์ ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความเข้าใจหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ($\bar{X}=3.38$, S.D.= 1.09) ในการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ของเทศบาล เทศบาลจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะเกี่ยวกับการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีผลบังคับใช้กับชุมชน ($\bar{X}=3.32$, S.D.= 1.14) และเทศบาลส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ของประชาชน ($\bar{X}=3.32$, S.D.= 1.07)

2.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติตามนโยบาย มีการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรม จริยธรรม และหลักคุณธรรม ($\bar{X}=3.27$, S.D.= 1.06) เทศบาลได้รณรงค์ ส่งเสริมให้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตยึดมั่นอยู่ในความถูกต้องดีงาม มีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ($\bar{X}=3.27$, S.D.= 1.05)

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ เทศบาลมีการสนับสนุนในการจัดตั้งองค์กร หรือคณะกรรมการเพื่อการตรวจสอบความโปร่งใสต่อการดำเนินนโยบาย การบริหารงานของผู้บริหาร, สมาชิกเทศบาล และพนักงานเทศบาล ($\bar{X}=3.21$, S.D.= 1.08) เทศบาลได้มีการตั้งหน่วยบริการด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อการให้บริการและรับข้อมูลที่สะดวกเป็นจริง ทันการณ์ ตรงไปตรงมา ถูกต้อง ตรวจสอบได้จากประชาชน ($\bar{X}=3.10$, S.D.= 1.14)

2.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ เทศบาลสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชน และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X}=3.39$, S.D.= 0.98) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมฟังการประชุมสภาเทศบาล มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล และมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ-จัดจ้างของเทศบาล ($\bar{X}=3.16$, S.D.= 1.12) เทศบาลได้ใช้กลไกประชาพิจารณ์ในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน และชุมชน ($\bar{X}=3.14$, S.D.= 1.00)

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ เทศบาลเอาใจใส่ต่อปัญหาชุมชน จัดให้มีการบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพ เป็นธรรม และทั่วถึง ($\bar{X}=3.26$, S.D.= 1.03) เทศบาลมีสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลการกระทำของตน ($\bar{X}=3.22$, S.D.= 1.08) เทศบาลได้แสดงความรับผิดชอบต่อผลการตรวจสอบของภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ในโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการเพื่อเป็นการสร้างกลไกให้มีผู้รับผิดชอบ ($\bar{X}=3.22$, S.D.= 1.07)

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ เทศบาลได้มีการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า โดยมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ($\bar{X}=3.19$, S.D.= 1.02) เทศบาลได้มีการรณรงค์ให้ประชาชนทุกฝ่ายในพื้นที่ได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่น และชุมชน ($\bar{X}=3.18$, S.D.= 1.10)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา กับปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลาแตกต่างกัน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

3.1 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่เป็นเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความมีส่วนร่วม และด้านหลักความคุ้มค่าที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่าที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบต่อที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม และด้านหลักความคุ้มค่าแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีระดับการศึกษามัธยมและต่ำกว่ากับปว.ช.และอนุปริญญาที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีระดับการศึกษามัธยมและต่ำกว่ากับปว.ช.และอนุปริญญาที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบต่อที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระดับการศึกษาอื่น ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ที่ต่างกันซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.6 โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอาชีพประกอบค้าขายกับอาชีพอื่นๆที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่ประกอบอาชีพพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ กับอาชีพอื่นๆที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และอาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอาชีพค้าขายกับอาชีพอื่นๆที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสและด้านหลักความคุ้มค่า ที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอาชีพคู่กันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาได้มีข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยสามารถสรุปข้อเสนอแนะที่มีความถี่ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้

4.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า ประชาชนต้องการให้การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ควรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ของพวกเขาพ้อง และควรบังคับใช้กฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และต้องเป็นธรรม ในการตรากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเทศบัญญัติต่าง ๆ ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเทศบัญญัติ หากสามารถทำได้ ประชาชนก็ยอมรับในข้อ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เมื่อดำเนินการตรากฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ควรจัดให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ พนักงานเทศบาลให้มีความรู้ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ หรือจัดทำเป็นเอกสารแจกให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ในการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมต้องไม่ละเว้นการปฏิบัติ นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และเป็นธรรม

4.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า ประชาชนต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่มีการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม เพราะสิ่งนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก และทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ กับทั้งเคารพในสิทธิของผู้อื่น ควรสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในหมู่ของผู้บริหาร และพนักงานทุกคน กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเกิดมีคุณธรรม จริยธรรม โดยผู้บริหารควรประพฤติเป็นแบบอย่าง ควรส่งเสริมปลูกฝังให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่เกิดมีจิตสำนึกตั้งแต่เล็ก ๆ นับตั้งแต่ระดับอนุบาล ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อทุกระดับยึดมั่นในคุณธรรมแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณาแล้วในส่วนนี้เทศบาลยังมีค่อนข้างน้อย ในการปฏิบัติงานควรแยกให้ออกระหว่างบุญคุณกับคุณธรรม

4.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ประชาชนต้องการให้มีการจัดทำเอกสารหลักฐานที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการในชุมชน การจะเกิดความโปร่งใสหรือไม่โปร่งใสนั้น ต้องดูที่พื้นฐานของผู้บริหาร เพราะเป็นตัวอย่างให้ผู้ได้บังคับบัญชาผู้เห็นรวมถึงเยาวชนรับเอาเป็นแบบอย่าง ฉะนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดี เทศบาลควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนรู้อย่างทั่วถึงกัน ทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพราะการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ขาดความโปร่งใส จึงไม่เป็นที่เชื่อถือของประชาชนในเขตเทศบาล กับทั้งต้องมีระบบตรวจสอบการทำงานทุกขั้นตอนอย่างตรงไปตรงมา หรือควรมีคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของเทศบาลซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในเขตเทศบาล

4.4 ด้านหลักความมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนต้องการให้มีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมเสนอความเห็นในการดูแลท้องถิ่น ควรมีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย ไม่ควรชี้เฉพาะกลุ่ม การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ต้องไม่ใช่ใช้วิธีพวกมากลากไป เทศบาลต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการมีจิตอาสาให้มากขึ้น เพราะที่เป็นอยู่ส่วนมากเทศบาลใช้คนกลุ่มน้อยในการตัดสินใจ

4.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า ประชาชนต้องการให้ผู้บริหารมีความกล้าที่จะตัดสินใจ และยอมรับผลการตัดสินใจ มีความสนใจในการแก้ปัญหาสาธารณะอย่างจริงจัง ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ผลสำเร็จก็จะเกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวม สังคมจึงมีสันติสุข ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมถือเป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำหรือผู้บริหารต้องไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากไปกว่าประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้น ประชาชนต้องเลือกสรรบุคคลที่ดีที่สุดเข้ามาเป็นผู้บริหาร การแก้ไขปัญหา ควรมีแผนและแนวทางที่ชัดเจน ควรให้ความสำคัญกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมหรือคนส่วนใหญ่ ไม่ควรแก้ปัญหาให้กับบุคคลเฉพาะกลุ่มหรือบุคคลที่เป็นทีมเดียวกัน การบริหารจัดการโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วม เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ควรจัดทำรายงาน สรุปผลทุกครั้ง แล้วแจ้งให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่เทศบาลมีการแก้ไขปัญหาล่าช้ามาก และเอื้ออำนวยกับคนบางกลุ่มเท่านั้น

4.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า ประชาชนต้องการให้การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน และมีความคุ้มค่าให้มากที่สุด ควรทำประชาพิจารณ์ เปิดเวทีประชาคมทุกครั้ง ในสิ่งที่เห็นว่าเป็น

นั้นมีผลกระทบกับชุมชนและประชาชนโดยส่วนรวม ส่วนใหญ่การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์ที่ยังไม่คุ้มค่า ในองค์กรต่าง ๆ ยังไม่เคร่งครัด จึงควรณรงค์ให้มีการทำอย่างจริงจัง ในเขตเทศบาลนครสงขลา ส่วนใหญ่สร้างอะไรขึ้นมาไม่ประสบความสำเร็จ ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คงมีแต่เด็กสามจังหวัดชายแดนเท่านั้น เช่น การก่อสร้างอควาเรียม ใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนหลายร้อยล้าน ผลที่ได้รับไม่คุ้มค่าเลย เทศบาลควรมีการตั้งทีมงานขึ้นมาศึกษาวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการ แล้วนำเสนอให้เห็นภาพที่ชัดเจน ไม่ใช่เกิดความคุ้มค่ากับบุคคลบางกลุ่ม ควรบูรณาการเข้าด้วยกัน ผู้บริหารต้องใช้งบประมาณของทางราชการอย่างประหยัด มีจิตสำนึกที่ดี ให้คิดเสียว่าต้องไม่ผลานงบประมาณของชาติ ชาติถึงจะเจริญได้

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา ซึ่งจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยมีขอบข่ายการบริหารงาน 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรทัย ใจแก้ว (2553:49) ได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงชัย นกขมิ้น (2552:64) ซึ่งได้ทำการศึกษาการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา: องค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า เพราะปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อ เช่น ขาดการปฏิบัติที่ชัดเจน การทำงานในหน่วยงานยังไม่เป็นระบบ ผู้ปฏิบัติยังยึดติดกับการทำงานในระบบเดิม ข้าราชการยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร ข้าราชการยังขาดคุณธรรม การทำงานยังไม่โปร่งใส ไม่สามารถตรวจสอบได้ และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้ได้บังคับบัญชา เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ จากสาเหตุดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลทำให้ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมในแต่ละด้านไม่มากเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ด้านหลักนิติธรรม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระปีย์วัฒน์ ปิยสีโล (2554: 110) ได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า ในการออกกฎบัญญัติ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิหน้าที่

ของประชาชน และไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบโดยทั่วถึง ไม่จัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ในการออกข้อบัญญัติเทศบาลที่จะมีผลบังคับใช้กับชุมชน กับทั้งไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะ มีผลบังคับใช้กับชุมชน และการบริหารงานของเทศบาลไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย, ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ประชาชนเห็นว่า เทศบาลดำเนินการได้ไม่มากเท่าที่ควรจะเป็น จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ด้านหลักคุณธรรม พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรทัย ใจแก้ว (2553: 51) ซึ่งได้ทำการศึกษากการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีธรรมาภิบาลในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานเทศบาล มีการปฏิบัติงาน การกำหนดนโยบาย มีการอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณ มีการจัดสรรงบประมาณ กับทั้งการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ขาดจิตสำนึกในการทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ด้วยความไม่ซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ ขาดระเบียบวินัย และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ตั้งอยู่บนพื้นฐานด้วยความไม่มีคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ด้านหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรีชา เฟื่องภู (2553: 70) ได้ทำการศึกษาแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่การประชาสัมพันธ์ในส่วนของการรับ – รายจ่าย หรือการจัดซื้อ – จัดจ้าง การเข้าถึงการรับรู้ข้อมูลที่สำคัญของเทศบาล เช่น สัญญาจ้างเอกสารเบิกจ่ายเงิน การแจ้งให้ประชาชนทราบถึงแผนงาน/โครงการ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ กับทั้งมีกลไกการตรวจสอบผลการดำเนินงาน มีการดำเนินการอย่างโปร่งใส จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรทัย ใจแก้ว (2553: 53) ซึ่งได้ทำการศึกษากการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีธรรมาภิบาลในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้แทนชุมชน การให้การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชน เพื่อได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลงาน จัดทำแผนพัฒนา หรือการมี

ส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาต่อไป ขาดกลไกภาคประชาสังคม เช่น การทำประชาพิจารณ์ในเรื่องสำคัญ ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน และชุมชนยังไม่เป็นที่ชัดเจนเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล (2554: 116-117) ได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า เทศบาลเอาใจใส่ต่อปัญหาของประชาชนและชุมชน มีบริการสาธารณะอย่างขาดคุณภาพ เป็นธรรมและไม่ทั่วถึงทุกชุมชน การให้บริการต่าง ๆ ของเทศบาลไม่ได้ให้ด้วยความรับผิดชอบจึงไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน กับทั้งผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานของเทศบาลขาดความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าหาญพร้อมที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนยังอยู่ในระดับไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

7. ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรทัย ใจแก้ว (2553: 55) ซึ่งได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีธรรมาภิบาลในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินแผนงาน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน การจัดซื้อ-จัดจ้าง ยังไม่เป็นที่ไปด้วยความประหยัดเงินงบประมาณของหน่วยงาน ยังขาดการณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ยังไม่มีการควบคุมการใช้ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ กับทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณและโครงการต่าง ๆ ยังไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน กับทั้งการลงทุนในโครงการต่าง ๆ ยังได้รับผลที่ไม่คุ้มค่า หรือคุ้มทุน จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา ผู้วิจัยอภิปรายผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งจำแนกตามตัวแปร เพศ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระจรูญ ชีรปัญญา (2554: 111) ซึ่งได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน แตกต่างกัน ส่วนด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้าน

หลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาลำพิง ธีรปญโญ (2554: 77) ซึ่งได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่เป็นเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่าประชาชนที่เป็นเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่าเพศชาย

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งจำแนกตามตัวแปร อายุ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระจรรุณ ธีรปญโญ (2554: 112) ซึ่งได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่ไม่แตกต่างกัน เพราะประชาชนในทุกช่วงอายุ มีความรู้ ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเท่าเทียมกัน และอายุไม่ใช่ข้อจำกัดต่อความรู้ ความคิดเห็น จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มีอายุ 20 – 30 ปี มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ ทั้งสิ้น

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งจำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษาผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมคิด มาวงศ์ (2554: 60-61) ซึ่งได้ทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครู สังกัดโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด พบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน เพราะประชาชนที่ระดับการศึกษาทุกช่วงระดับการศึกษา มีความรู้ ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเท่าเทียมกัน และระดับการศึกษาไม่ใช่ข้อจำกัดต่อความรู้ ความคิดเห็น จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับ ปว.ช.และอนุปริญญา มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่าการศึกษา ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท/เอก และมัธยมศึกษาและต่ำกว่า ทั้งสิ้น

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งจำแนกตามตัวแปร อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฌองก์ แสงแก้ว (2550: 55) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน เพราะประชาชนที่อาชีพทุกอาชีพ มีความรู้ ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเท่าเทียมกัน และอาชีพไม่ใช่ข้อจำกัดต่อความรู้ ความคิดเห็น จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มีอาชีพพนักงานเมือง มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ทั้งสิ้น ส่วนอาชีพค้าขายกับอาชีพเจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร มีความคิดเห็นต่ำสุด แต่ถึงจะอย่างไรก็ตามสรุปว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา ผู้วิจัยอภิปรายผลการเปรียบเทียบความแตกต่างหาค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา ซึ่งจำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฌองก์ แสงแก้ว (2550: 52-54) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างหาค่าเฉลี่ยรายคู่ตามปัจจัยด้านบุคคล ซึ่งจำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีระดับการศึกษามัธยมและต่ำกว่ากับปว.ช.และอนุปริญญามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน โดยเฉพาะประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมและต่ำกว่า กับปว.ช และอนุปริญญามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบ ต่างกัน ส่วนการศึกษาคู่อื่นก็แตกต่างกัน

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา ซึ่งจำแนกตามตัวแปร อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่าง ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฌองก์ แสงแก้ว (2550: 56) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างหาค่าเฉลี่ยรายคู่ตามปัจจัยด้านบุคคล ซึ่งจำแนกตามตัวแปร อาชีพ แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่มีอาชีพประกอบค้าขายกับอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาที่ประกอบอาชีพพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ กับอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และอาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมที่แตกต่างกัน ส่วนอาชีพค้าขายกับอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสและด้านหลักความคุ้มค่า ที่แตกต่าง และอาชีพคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสงขลา หลายประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าต้องได้รับการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ในการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ของเทศบาล ควรจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น

1.2 ในการดำเนินการบริหารจัดการเทศบาล ควรมีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักนิติธรรม นิติรัฐ หรือ กฎ กติกา โดยประชาชนมีส่วนร่วม กับทั้งมีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าใจถึงหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.3 ผู้บริหารและพนักงานเทศบาล ควรมีการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม

1.4 การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติตามนโยบาย ควรมีการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม

1.5 เทศบาลควรมีการจัดตั้งองค์กร หรือคณะกรรมการ เพื่อการตรวจสอบความโปร่งใสต่อการดำเนินนโยบาย กับทั้งมีการสรุปผล เปิดเผยข้อมูล และเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบได้ เช่น แผนงาน โครงการต่าง ๆ ข้อมูลด้านการจัดซื้อ-จัดจ้าง ข้อมูลด้านการเงิน-การคลัง ข้อบังคับงบประมาณ วาระการประชุม และมติที่ประชุม

1.6 เทศบาลควรใช้กลไกประชาพิจารณ์ในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน และชุมชน กับทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมฟังการประชุมสภาเทศบาล มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลต่อไป

1.7 เทศบาลควรปลูกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและกล้าที่จะยอมรับผลการกระทำของตน

1.8 เทศบาลควรมีการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม กับทั้งการใช้งบประมาณ ควร ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ท้องถิ่นได้รับ

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ

2.1 เทศบาลควรส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมสร้างหลักสูตรและฝึกอบรม

2.2 เทศบาลควรกำหนดเป็นนโยบายหรือมาตรการในการปฏิบัติงานให้บุคลากรยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัดในการปฏิบัติงาน

2.3 เทศบาลควรกำหนดให้มีคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล

2.4 เทศบาลควรกำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม

2.5 เทศบาลควรนำผลการวิจัยมาปรับปรุง ส่งเสริม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาความคิดเห็นของประชากรกลุ่มอื่น ๆ เช่น สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการขับเคลื่อนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง และครอบคลุม

3.2 ควรขยายเครื่องมือในการศึกษาวิจัยให้กว้างขึ้น นอกเหนือจากแบบสอบถาม เช่น แบบสัมภาษณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกเทศมนตรี นายกองกำกับการบริหารส่วนจังหวัด หรือบุคคลที่เป็นนักวิชาการ ผู้มีความรู้ ผู้มีประสบการณ์ เพื่อได้วิสัยทัศน์ประกอบข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3 ควรศึกษาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลนครสงขลา

บรรณานุกรม

- จรุณ ชีรปัญญา. (เวฬุวาปี). พระ. (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดงพญาไฟ จังหวัดนครสวรรค์*. พระนครศรีอยุธยา: วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ. *การบริหารจัดการภาครัฐและภาคเอกชนที่ดี*. ม.ป.ท., ม.ป.ป., (อึดสำเนา).
- ณองก์ แสงแก้ว. ว่าที่ร้อยตรี. (2550). *ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ทรงชัย นกขมิ้น. (2552). *การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล กรมี่สี่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- บุญอนันต์ บุญสนธิ์. (2543). *พัฒนาการของแนวคิดการจัดการที่ดี (Good Governance)* กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- ปิยวัฒน์ ปิยสีโล. (จักรแต). พระ. (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. พระนครศรีอยุธยา : วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา เฟื่อง. (2553). *แนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร*. กำแพงเพชร: วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ลำพิ่ง ชีรปัญญา. (เพ็ญ). พระมหา. (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยมจังหวัดนครสวรรค์*. พระนครศรีอยุธยา: วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2543). “ธรรมรัฐกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง,” *รัฐสภาสาร*. 16 มีนาคม 2543
- สราวุธ กันหลง. (2556). *การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ipernity.com/blog/248956/429637> ()
- สวัสดิ์ ท้าวทาลี. (2555). *โครงสร้างการวิจัยธรรมาภิบาล*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.scribd.com/doc/> (วันที่ค้นข้อมูล: 10 พ.ย. 55).
- สมคิด มawang. (2554). *การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด*. จันทบุรี : วิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

อรทัย ใจแก้ว. (2553). การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: คั่นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.